

Påvisning av ukorrekte premisser i dommen over tidl. adm. direktør og ordfører i Notodden Arne B e r g s v i k, sak nr. 11/1948 ved Notodden Byrett.

Min klient uttalte før sakens behandling frykt for at hans tidligere posisjon som grunnlegger av og direktør for Kunstsilkefabrikken A/S i Notodden skulle kunne bevirke at hans sak ville bli strengere pådømt enn den ville ha blitt ved behandling for annet forum enn Notodden byrett. Dette på grunn av at en liten klikk i Notodden står under innflytelse av de nye makthavere i fabrikken, som etter Bergsviks arrestasjon og etter at hans styre måtte trekke seg tilbake, opnådde å få overta dette betydelige industriselskap.

Etter å ha lest domspremissene må jeg innrømme at jeg ikke ved noen annen av den store mengde landssviksaker ved hvilke jeg har vært forsvarer, har kunnet notere en så fullstendig ensidig betraktning, fullstendig neglesjering av tiltaltes 2 timers lange begrunnelse og av de vitner, såvel forsvarsvitner som aktorats vitner som i mange punkter bekreftet tiltaltes forklaring.

Jeg skal tillate meg å nevne noen punkter:

ad post c.

Tiltalte forklarte at han den hele tid hadde motarbeidet opsigelse av kommunefunksjonærer. Han var fra han tiltrådte som ordfører blitt pålagt, resp. truet til å foreta opsigelser, men kunne beholde endel av de nevnte funksjonærer inntil 1943 tiltross herfor. Det ble dokumentert at da Departementet uten hans vitende hadde sagt op rådmann, ligningssekretar og bysekretar, da stilte Bergsvik sin ordførerstilling til disposisjon og gikk på alle måter sterkt inn for de opsagte.

Vitne lagfører Mikkeltorg (som ikke har vært i noen forbindelse med Bergsvik siden frigjøringen, da han den hele tid har sittet arrestert annetsteds) sa at opsigelsene var forordnet av partiet sogar før Bergsvik ble ordfører i februar 1941. Han bekreftet at Bergsvik hadde motsatt seg opsigelser.

Daværende og nuværende sosialsjef Lars Olsen bevitnet at Bergsvik aldrig hadde gjort noe forsøk på å nazifisere kommunen. Olsen ville slutte i sin stilling og ble tilkallt av Bergsvik sammen med 2 utsendinger fra Sosialdepartementet til hvilke Bergsvik hadde sagt, at han måtte bestemme hvem han ville ha som funksjonærer og ikke departementet, videre hadde B. sagt ved denne anledning: "jeg kan ikke styre Notodden med tjuer og kjeltringer", idet B. var misfornøyd med de funksjonærer som departementet hadde sendt på ham.

Kinostyrer Rønning bekreftet at Bergsvik hadde vært under hårdt press, at B. hadde betalt ham gasje i 6 måneder (hvilket ikke hadde vært mulig, hvis Rønnings opsigelse hadde vært en såkalt politisk opsigelse). Rønning bekreftet at han sogar hadde sendt B. gratulasjonstelegram like etter sin "opsigelse".

Bergsviks forklaring går ut på at Rønning flere ganger hadde oppsøkt ham for å få slutte på dagen. Tilslutt hadde Bergsvik sagt til ham at da "må jeg heller si Dem op, ellers kan jeg ikke betale Dem gasje fremover". Bergsvik beholdt Rønning som formann i Forsyningsnemnda i lengere tid etterpå. Bergsvik forklarte videre at brever fra kommunen undertegnet "for ordføreren" var ham ukjendte og at han, da han merket at Rådmannen skrev sådanne brever, måtte innføre det system at bysekretaren la frem for B. gjenparter av allt som gikk ut fra

rådmannskontoret.

Intet av foranstående er nevnt i domspremissene, skjønt det gir hele forholdet et annet bilde.

ad post d, pkt. 1-4.

Tiltalte fremholdt at han som medlem av skolestyret anbefalte opsigelser i et par tilfeller, fordi det var forekommet demonstrasjoner på den lavere skole og Ortskommandanten, resp. Sicherheitspolizei i Larvik hadde truet med å arrestere lærere, hvilket tiltalte ville forhindre. I tilfellene Asland og frk. Mydland så var disse frivillig gått med på å slutte mot pensjon, da de senere trakk dette tilbud tilbake, tiltråtte Bergsvik skolestyrets krav om opsigelse, da han mente at skolestyrer Asland, som han personlig betegnet som en bra mann, ikke kunne holde justis. Bergsvik forklarte videre at brever fra skolestyrets formann som ble vedlagt aktene, var ham ukjente og han benektet å kjnne til et, forøvrig ikke undertegnet "stenografisk referat". Det påhviler derfor retten å avgjøre hvorvidt B. har noen befatning hermed.

Bergsvik ofret den høyere skole en inngående utredning. Det er faktisk (også bekreftet av rektor Line) at Bergsvik sommeren 1941 reddet artianerne fra å bli arrestert og bragt til Gestapo i Larvik, "svartemarja" stod foran skoledøren da Bergsvik ble tilkallt. B. selv ble arrestert og bragt til Larvik for fornærmelse mot Gestapo, da samtalen "hadde vært meget oprørt". Dette er ikke nevnt i premissene.

Bergsvik forklarte videre at såvel Ortskommandantur som Gestapo i de senere år gjentatte ganger hadde påtalt demonstrasjoner fra skolens vedkommende (den høyere skole) og at han hadde meget bry med å berolige tyskerne. Etter fornyede demonstrasjoner våren 1944 tiltråtte Bergsvik lagets forslag om at rektor måtte kalle inn et foreldremøte. Rektor nektet dette og ble innkallt til et møte i Kirkedepartementet hos ekspedisjonssjef Næss. Den senere utvikling beskrev Bergsvik i en artikkel i "Telen", hvilken ligger ved aktene.

Såvel ekspedisjonssjef Næss (ikke medlem av NS) som lagfører Mikkeltborg bekreftet at det var overhengende fare for at tyskerne ville ha arrestert lærere og elever ved gymnasiet og at Bergsviks diplomatiske fremgangsmåte forhindret dette. Mikkeltborg bekreftet at elevene skulle ha blitt sendt til Senheim, hvor endel av de norske studenter var. For å berolige tyskerne måtte man stenge gymnasiet i 3 mdr. og rektor ble foreløpig suspendert med fuld gasje og ble tilbudt aktorat i Arendal (bekreftet av Næss).

Det kom frem en hel del annet som nødvendiggjør at Bergsvik måtte bli frikjent for sin deltagelse i foranstående, idet det måtte være klart at han avverget meget større skader, kfr. Solems kommentar, Rønnesaken 1809. Som et kuriosum kan jeg nevne at nevnte sogneprest Rønne i Kjøbenhavn er Bergsviks tip-tip-oldefar.

Retten hopper over Næss' og Mikkeltborg's forklaring og nevner kun Line's. Line innrømmet forannevnte tilfelle i 1941, hvorved B. hindret arrestasjon av en hel gymnasieklasse, han sa videre at han ikke hadde noen formening om hvorvidt tyskerne hadde planer mot skolen, han påstod at det aldrig hadde vært antydning til demonstrasjoner der. Men på Bergsviks uttrykkelige spørsmål medga han ved en spesiell anledning i 1944 å ha sagt: "De aner ikke hvor mange demonstrasjoner jeg har avverget".

ad post e, punkt 1.

Bergsvik fremholdt felles for rektor og sognepresten at "Bøgge opførte seg som om de stod å vinket med røde lakener mot en flokk ville stuter, hvilket var meget uansvarlig nå man hadde såvel SS-polititropper som en SS-vaktbataljon liggende i byen. Presten viste formodentlig ikke at han bragte seg og sine menighetslemmer i livsfare ved sin opptreden etc". Bergsvik bad om å få presten Heltne byttet ut med en mindre husvarm prest. Ang. rektor Wergeland og frue så holdt disse politiske foredrag rundt i Telemark og ble etterstrebt av Gestapo. Da Wergeland hadde stor innflytelse i Telemark, mente Bergsvik at hans arrestasjon ville skape unødige uro i distriktet, hvorfor han anbefalte ham fjernet fra Telemark.

Mikkelborg bekreftet dette og sa at Wergeland og frue forsvrig allerede vel hadde luktet luntet, for de var allerede reist da Bergsvik skrev sitt brev. Han hadde også hatt henvendelse fra tysk hold angående ekteparet Wergeland.

Ang. presten Heltne så fremlas for retten en beediget erklæring fra den siste Ortskommandant i Notodden, Hauptm. Lierheimer som sier at Bergsvik ved et tilfelle direkte hindret prestens arrestasjon. Denne beedigede erklæring som forsvrig også omtaler at Bergsvik ved flere tilfeller arbeidet for å hindre arrestasjoner og fikk frigitt fanger, ligger ved aktene, men er ikke nevnt i formildende retning.

ad post f.

Hele fremstillingen er fullstendig falsk fremstillet.

Bergsvik meddelte at han hadde fått 2 ganger henvendelse fra Sicherheitspolizei i Larvik om hvordan forholdene var ved fabrikkene i Notodden. Han hadde hver gang svart at allt var i orden. Hadde han unnlatt å svare (som ordfører) ville man ha fått besøk av Gestapo og sådanne besøk bragte som regel ubehageligheter med seg. De måtte derfor unngås.

Videre sa Bergsvik at han ved 3 anledninger hadde fått seg forelagt fra folkeregistret (hvor man ikke forstod tysk) forespørsler fra Sicherheitspolizei i Larvik om personalia for personer i Notodden: 1. en tysk kontorsjef ved Brown Boveris kontor i Notodden, en frontkjemper Karpow og bilsakkyndige Paulsen, sistnevnte om det var tilfelle at han var drikkfeldig. Bergsvik besvarte forespørselene, dette var en ren ekspedisjonssak og hans plikt. Han fremholdt som ovenfor at man ellers ville ha fått Gestapo-besøk.

På Bergsviks kontor hadde man funnet en forespørsel fra et tysk kontor i Drammen om der til våren 1945 var tilstrekkelig gjødningsstoffer, settepoteter, såkorn, hester, redskap etc. i distriktet. Bergsvik sendte forespørselen til de som kunne besvare den, oversatte svarene til tysk og sendte inn besvarelsen. Han sier at hvis han ikke hadde svaret og hvis man hadde manglet noe eller hvis hester skulle bli rekvirert, så hadde man fra tysk hold kunnet påberope seg at forespørselen ikke var blitt besvart.

Intet av dette kan kalles stemningsberetning og det påhviler retten å bevise at ytterligere forbinneelse har bestått. Et vitne ~~XXX~~ Enerstad fortalte i retten at Bergsvik hadde gitt ham med et brev til Sicherheitspolizei, da Enerstad var blitt arrestert. Bergsvik gikk heri god for ham og anmodet Gestapo i Larvik om å frigi ham. Vedkommende på Gestapos kontor hadde revet brevet over og hånende sagt "Pful Bergsvik". Dette tyder ikke på noe samarbeide.

Nor utover foranstående kom IKKE frem i retten

ad post g.

Bergsvik forklarte om denne sak: Han fikk etter at prispolitifullmektig Thingstad var blitt arrestert som offiser, en oppringning fra Oslo om hvorvidt han, Bergsvik, ville gå god for Thingstad og forlange ham tilbake til Notodden. Bergsvik hadde svart at han ikke kjente mannen, at han intet hadde å gjøre med prispolitiet, at han hadde kjenskap til at Fylkesførereren ville ha ham fjernet fordi han mistenkte ham for å understøtte svarthandelen. Bergsvik anbefalte vedkommende - som ikke ville si sitt navn - å gå tjenesteveien gjennom Thingstads overordnede og tilføy et at han ikke på noen måte ville gjøre vanskeligheter for Thingstad.

Bergsvik ga denne forklaring til politimester Martens noen dager etter sin arrestasjon og senere til etterforskeren Gerhard, ingen av disse motsa hans forklaring. Bergsvik sier at alene det at vedkommende ikke sa sitt navn, gjorde ham forsiktig og mistenksom.

Bergsvik hadde først aftenen før rettssaken anledning til å gjennemse aktene (ca. 550 stk. papirer). Han så der for første gang at en fru Dybdahl skulle ha avlyttet samtalen og hvad hun mener å ha hørt. Hun gjentok forklaringen i retten, hun husket ikke fra hvem samtalen kom, hun trodde at den var fra Oslo. På forespørsel sa hun at telegrafbestyreren hadde anmodet henne om å lytte, Bergsvik sa at det har Henriksen aldrig gjort. Derpå endret hun det til at Henriksens etterfølger hadde anmodet henne, men denne tiltråtte først 1 år senere enn samtalen skulle ha funnet sted. Derpå sa hun at det var vel Hjemmefronten da. Hun husket av hele samtalen ikke et ord mere enn det hun påstår at Bergsvik skulle ha sagt. Bergsvik spurte: hvorfor tilkaller man ikke vedkommende som ifølge tiltalen vet at samtalen kom fra Politidepartementet som vitne? Retten anser det som bevist at samtalen kom derfra. Jeg tilslutter meg Bergsviks spørsmål.

Bergsvik forklarte at han helt siden 1941 måtte agere politimester i Notodden, først i politimester Holmsens tid og senere da byen i 1942/43 var uten politimester. Tyskerne oppsøkte ham i alle anliggender som vedkom en politimester og det hadde han ikke tid til. Bergsvik fremholdt at når han skrev til en NS-institusjon måtte han selvsagt mere eller mindre skrive sån at hans krav fant gehør. At det i 1943 om høsten måtte bli en NS-mann som politimester, anså han for givet, alene av den grunn at forholdene i Notodden - som av tyskerne ble kalt "Lille London" - krevet en mann som kunne hamle op med tyskerne.

ad post h.

Bergsvik forklarte at han som ordfører hadde plikt til å få stoppet den i 3 år pågående kinistreik. For det første tapte kommunen penger, for det annet ble folk som gikk i kinoen slått i gaten og sist og ikke minst forlangte tyskerne - som så streiken som rettet mot seg - at den ophørte. Da Bergsvik tillia Riisnæs skylden for streiken anmodet han ham om å sende op en mann som kunne bringe årsaken på det rene. Da denne mann sammen med daværende og nuværende politibetjent Sverre Svendsen begynte å arrestere vaktene utenfor kinoen, viste Bergsvik mannen ut av byen og beklaget seg til Riisnæs over ham.

Forsvrig henvises til foranstående angående "opsigelse" av kinostyrer Rønning.

Mikkelborg bekreftet at kinostreiken utviklet seg til grunnlag for en katastrofe for byen, at tyskerne ville foreta arrestasjoner, at Bergsvik avverget dette ved "å vifte" med hirden, og at intet ble foretatt.

VIKTIG TILLEGG TIL POST g.

Vitnet Mikkelborg sa at Bergsvik hadde ringt til ham etter sin samtale med Oslo angående Thingstad. Bergsvik hadde forklart ham hva han hadde svart og hadde spurt vitnet om denne mente at det hadde noen hensikt å intervensere. Vitnet hadde svart at vi (d.v.s. partiet) anså Thingstad for å støtte svarthandelen og at det derfor vel ikke hadde noen hensikt. Bergsvik hadde da sagt at han hadde henvist til "tjenesteveien". Dette bekrefter jo Bergsviks forklaring og avkrefter helt vitnet Dybdahls forklaring. Men retten har ikke tatt hensyn hertil.
(hører inn etter 3die avsnitt på side 4 i min utredning som jeg sendte 19 ds.)

Videre følger "Telens" referat av mitt partsinnlegg og vitneavhøringene. Dette kan vel sendes med idet De gjør merksam på at det er sterkt forkortet både hvad angår mitt partsinnlegg og vitnenes forklaringer.

AB

ad III post a og b.

Tiltalte benektet ikke å ha overtatt de nevnte saker. Han sa imidlertid at han, likesom politimester Lunnan og bonde Halvør Tveiten (hvilke overtok betydelig større poster) ville vente med betaling inntil krigens slutt for å se om de tidligere eiere kom tilbake. Hverken Lunnan eller Tveiten ble av samme byrett funnet skyldige i tiltalen.

ad formildende omstendigheter:

Sådanne er ikke nevnt i premissene skjønt det foreligger en hel mappe med skrivelser fra Bergsvik med anmodninger om å frigi fanger, hvilket også i mange tilfeller lyktes for ham. Bl.a. foreligger en politiforklaring fra fru Tråserud som bevidner at Bergsvik foranlediget at hennes bror fenrik Stadsklevs dødsdom ble endret til fengsel i Tyskland.

Vitnet Mikkelborg nevnte flere tilfeller - som for Bergsvik dels var gått i glemmeboken - hvorledes han etter et attentat mot byens samtlige benzintanker, hvori var blitt senket ned tidsinnstilte sprenglegemer, fikk forhindre unntakelsestilstand " på grunn av sin diplomatiske fremtreden. Det var kommet en patrulje tysk politi fra Drammen i den anledning. Videre at Bergsvik ved 2 tilfeller hadde hindret portforbud etc. Mikkelborg ble avbrutt da han ville nevne videre velgjerninger som Bergsvik hadde gjort for byen. Han fikk dog sagt at " det hadde ikke sett rart ut for Notodden hvis den ikke hadde hatt Bergsvik under krigen.

Bergsvik fremholdt at han som ulønnet formann i Norges Tekstilstyres råd hadde formidlet innførsel av ca. 15.000.000 kg tekstilråstoffer fra Tyskland, hvilket hadde holdt den norske tekstilindustri igang under krigen. Deriblandt 40.000 kg bomull pr. måned, hvilken gikk til fiskegarn og liner. At han kan betegnes som " å gå tyskerne tilhånne i råd og dåd " er meg ubegripelig. Tvertom var Bergsvik en meget verdifull mann for landet og byen, allt uten noensomhelst egen vinning.

Han hadde fra før et for kort ben og tålte ikke de lange "Nattappeller" i leiren i Notodden. Han ble først liggende der i 2 mdr., deretter i år på Ilebu sykehus. Attest fra overlege Frøshaug ligger ved aktene. Han har siden måttet gå med bandasje på begge ben, kan kun gå med stor anstrengelse og er å betegne som invalid.

Jeg kommer inn på dette fordi det i premissene står at hans formuesforhold er uklare. De kan ikke være klarere enn de er. Det ble dokumentert at formuen består i aksjer i Kunstsilkefabrikken kr. 16.000 og i Notodden Bank kr. 5.000. Etter at Kunstsilkefabrikken er gått over på een manns hånd er kursen sunket fra 150 % til 90 % og selv til denne kurs er der såvidt vites kun solgt 5-6 aksjer a kr. 100. Imot disse ca. 19.000 kr. står skatter ca. kr. 7.000 og forsorgsbidrag ca. kr. 5.000, rest kr. 7.000, hvorav Bergsvik må betale tilbake forskjellige lån.

Retten dømmer ham til å betale tilbake ordførergasje med kr. 5.000. Ordførervhervet i og for seg er ikke straffbart og retten sier selv at det intet er å utsette på hans arbeide som ordfører. Dette er meget riktig, idet kommunens finanser - ifl. Bergsvik og uimotsagt - bedret seg fra gjeld ca. kr. 4.000 til nettoformue ca. kr. 4.000.000.

Bergsvik har ingen mulighet til å kunne tjene sitt brød mer her i landet. Han venter - etter at han ordnet seg med myndighetene - å kunne få en beskjeftigelse utenlands, hvor hans eminente planlegnings- og administrasjonsvirksomhet menes å kunne komme til anvendelse.

Bergsvik ønsker helst ikke gjenoptakelse av saken, tiltross for at han finner domspremissene merverdige.

Han påanker dommen for så vidt straffutmålingen angår og håper at Høyesteretts kjeremålsutvalg kan nedsette den til 3 år. Han har sittet inne i ca 1 1/2 år og vil da - etter at bestemmelsen om halv soning blir vedtatt - unngå videre fengsling. A denne en invalid til tross for at han er jo forevrig også meningsløst. Bergsvik ble løslatt på grunn av sykdom, han mener at han allerede har gjennomlevd over 3 soningsår og at han alene derfor må kunne unngå videre fengsling.

Videre mener han at han ved å miste sin posisjon i sitt livsverk Kunstsilkefabrikken allerede har tapt mellom 1/2 og 1 million kroner, hans formue lå i virkeligheten i hans stilling og dens avlønning inkl. pensjon og ev. enkepensjon. Han ofret en egenformue på kr. 50.-60.000 på forarbeidene til Kunstsilkefabrikk (4 år) og han har hatt en latterlig lav gasje p.g. av lønsstoppen.

Han anker derfor også på inndragningen til statskassen kr. 5.000 og håper at Høyesteretts kjeremålsutvalg vil ettergi denne post. Han vil i så fall kunne disponere ca. kr. 7.000, hvilket må sies å være i underkant for en invalid, hvis han ikke straks etterpå skal komme på fattigkassen. Ved eventuell reise fra landet vil han også tiltrenge dette beløp.

Herr advokat Aall,

Vedlagt mitt forslag. Jeg vil sette pris på om De vil benytte allt det jeg har skrevet om selve anklagepunktene, det er jo bare endel av det man kunne fremholde imot domspremissene. Hva forsvrig angår ankens ordlyd, så står det naturligvis til Dem og å utforme den. Jeg går ut fra at jeg får en gjenpart.

AB

(signatur ved stemmingsrapporter
til Westapo)